

Kaj brati? (1): Naš zemljevid sveta

Branje je tako kot poslušanje bistvena vrednota za to, da razširimo svoje obzorje, ki je samo po sebi omejeno; da bi bil naš pogled bolj zrel; da bi razumeli kompleksnost in obenem enostavnost stvarnosti. Brati zato, da bi rasli, brez da bi se pri tem utopili v poplavi knjig: ta izziv bo predstavljen s člankom v dveh delih.

9. Mar. 2020

Ko je človeštvo začelo zapisovati izreke svojih modrecev, svoje navade in zakonike, pripovedi o dogodkih, ki so dali izvor posameznim narodom ..., se je rodilo branje. Do takrat so kulturo — obdelovanje duše — zgolj poslušali: le tisto, kar so ljudje ohranjali v spominu, se je prenašalo na naslednje rodove kakor dragocen zemljevid sveta, kakor bakla sredi teme.

Poslušanje je tudi danes temeljnega pomena v našem življenju: to je naš prvi stik z govorico, jo oblikuje skozi vse življenje, predvsem pa omogoča dialog, ki je ena izmed niti, iz katerih je stkano življenje. Da bi mogli v resnici poslušati in se pogovarjati, je obenem potrebno brati. Zato branje zaseda nenadomestljivo mesto v kulturi: spomin človeštva je tudi danes v dobršni meri pisana beseda, črka, ki čaka na dialog z bralcem.

Posvečanje pozornosti

Poslušanje in branje sta bistveni navadi za širjenje našega obzorja, ki je samo po sebi omejeno; da bi bil naš pogled bolj zrel; da bi razumeli kompleksnost in obenem enostavnost stvarnosti ... Oboje predpostavlja *posvečanje pozornosti*. Mediji, družbena omrežja, telefonski operaterji se borijo ravno za našo pozornost, v kateri vidijo svoj najbolj cenjeni kapital. Zlahka se zgodi, da jo obilje zahtev razdrobi, tako kot se dogaja nekemu, ki ga nenehno motijo. Ta razdrobljena pozornost je še vedno uporabna za namene, povezane z *big data*, za komunikacijske gigante; za nas pa morda pomeni osiromašenje, ker nas sili k temu, da se obračamo navzven — in pri tem lahko ostanemo brez *znotraj*. Ob soočenju s to dinamiko razpršenosti pa zmožnost osredotočenja na *eno* stvar, na knjigo, na pogovor, predstavlja velikanski potencial.

Pristna pozornost je mnogo več kot zgolj natančno prizadevanje za shranjevanje podatkov: omogoča nam, da nas stvarnost, osebe, dogodki ... udarijo, nas presenetijo, in da odnosi, ki se ob teh srečanjih rodijo, ostanejo živi znotraj nas. Poslušanje in branje, kot dve obliki pozornosti, ustvarjata možnost duhovnega življenja. Zaradi tega dajeta svetu človeškost in prispevata k njegovi spravi z Bogom. Kdor bere in posluša, ta življenje globoko izkusi s pomočjo procesa ponotranjenja, podobno, kot se je zgodilo, ko je Natan s pripovedovanjem prilike privedel Davida do tega, da se je pokesal.[1]

Legere izvorno pomeni zbirati, združevati. Biti resnično sposoben brati je več kot to, da znaš črkam dodeliti glasove: pomeni biti zmožen zbranosti, bivati znotraj samega sebe, *raz-brati* globlji pomen v dogodkih in osebah. Véliki dialog, ki

mu rečemo človeška kultura, se napaja v teh zmožnostih. Kljub temu pa celo za človeka z določeno kulturno širino hitrost življenja predstavlja tveganje, da ne bi bral; da nam zaradi privlačnosti mnogoterih front pozornosti minevajo tedni in meseci, brez da bi našli čas in vzeli v roke kakšno knjigo. Tedaj bi naš zemljevid sveta, ki bi lahko bil trirazsežen, postal omejen le na skromne površinske krivulje. In naš dialog z drugimi, ki bi lahko dosegel obsežno paleto odtenkov osebne in družbene stvarnosti, bi obstal pri štirih osnovnih barvah, s katerimi bi bilo težko kaj doprinesti in pripomoči k boljšemu svetu.

Sveti Jožefmarija je tiste, ki so prišli z njim v stik, vedno spodbujal, naj bodo ljudje širokega obzorja in naj ga negujejo; kajti kristjan je nekdo, ki se je sposoben začuditi, ki je pripravljen premisliti, preveriti svoje lastno mnenje, da bi ponesel evangelij na

vse strani sveta. Dobro izbrano branje — *non legere, sed eligere*, pravi klasični izrek — je eden izmed univerzalnih ključev te apostolske dejavnosti. »Zate, ki si želiš oblikovati katoliško, vesoljno miselnost, prepisem nekaj značilnosti: — širina obzorja in odločna poglobitev v to, kar je večno živega v katoliški pravovernosti; — pravilna in zdrava skrb — nikdar lahkomiselnost — za obnavljanje nauk, značilnih za tradicionalno misel v filozofiji in interpretaciji zgodovine ...; — skrbna pozornost do usmeritev sodobne znanosti in misli; — ter pozitiven in odprt pristop glede sedanjega preoblikovanja družbenih struktur in oblik življenja.«[2]

Navajenost na branje

Pedagogi in strokovnjaki na področju vzgoje mladih ugotavljajo, da je težko pridobiti bralne navade, če niso bile osvojene že v otroštvu. Pogosto so

izpostavljene tudi razlike med otroki, ki berejo, in med tistimi, ki tega skoraj nikoli ne počnejo: tisti, ki berejo, imajo običajno boljše sposobnosti izražanja, večjo zmožnost razumevanja, boljše poznavanje samega sebe; tisti, ki pa se osredotočijo bolj na druge oblike razvedrila, imajo navadno več težav pri dozorevanju. Verjetno ne uporaba, zagotovo pa zloraba videoiger, na primer, povzroči, da imajo mladi manj domišljije: njihov notranji svet je opustošen in postane odvisen od pretirano osnovnih dražljajev, ki jih nudijo tovrstne oblike razvedrila. Ob vsem tem je jasno, da se spodbujanje branja ne doseže z demoniziranjem televizije in videoiger, ali pa s predstavljanjem bralnih navad kot moralno dolžnost; bolj kot to je potrebno razburkati globino duše, vzbuditi navdušenje do zgodb, čar lepote, iskro razuma in čutenja.

Dobro je, da vsaka družina odkrije, kdo lahko prevzame to vlogo: oče, mama, starejši brat, dedek ... in da se opira tudi na pomoč učiteljev, prostovoljcev v mladinskih klubih itd. Ob pozornosti na občutljivost mladega bralca on sam odkrije svojo pot, ki bo vključevala velike dosežke svetovne književnosti — vsakdo ob svojem času — in druge naslove, ki bodo ustrezali značilnostim njegove osebnosti. Ta naloga, ki ne zahteva veliko časa, pač pa nekoliko premisleka in stalnosti, je odločilna. Včasih jim bo treba — tudi z zgledom — pomagati, da bodo našli čas za branje, tako da bodo izkusili užitek ob knjigi, brez da bi pri tem zapadli v sebičnost ter ji dajali vedno prednost pred pogovorom in sožitjem.

Verjetno se mnogi spominjamo prvih knjig, ki nam jih je kdo podaril ali ki smo jih prebrali, zgodb, ki so nam jih pripovedovali v otroštvu, izdaj klasičnih del ali svetopisemskih besedil, prilagojenih za otroke;

morda se nam je v spomin vtisnila osebnost tistega učitelja, ki nam je pomagal odkriti poezijo, ali pa na nas prenesel navdušenje do kakšnega določenega avtorja.

Ko se začne poklicno življenje in se življenje pospeši, se tudi nekomu, ki ceni koristnost branja, morda zgodi, da je čas, ki ga temu lahko posveti, prekratek. Zato je pomembno, da znamo braniti čas za branje: morda ne bomo vsak dan našli ravno veliko časa, vendar gre za prioritete, za red, za to, da odvzamemo nekaj minut manj pomembnim aktivnostim. Na neki način »nam ne manjka časa, ampak koncentracije«. [3] Istočasno človek uživa, če zna izkoristiti ponavljajoče se situacije: potovanja z vlakom, na letalu, na javnih prevoznih sredstvih; čakanje v vrsti in seveda čas počitka. Kdor ima vedno ob sebi knjigo — kar je danes lažje doseči s pomočjo digitalnih bralnikov, tablic ipd. —, lahko

izkoristi dragocene minute, ki so včasih nepredvidene. Četudi se vsota kratkih trenutkov lahko zdi kakor zalivanje po kapljicah, pa dnevi in meseci minevajo in rastline rastejo.

Digitalne tehnologije so omogočile tudi poplavo avdioknjig in posnetkov člankov iz raznih revij ter celo avtomatsko branje skoraj kateregakoli besedila: to so zelo uporabna orodja za nekoga, ki mora, na primer, prebiti veliko ur za volanom, ki hodi peš, ali pa se ukvarja z gospodinjskimi opravili. Avdioknjige, še posebej, če gre za dobre posnetke, kažejo na to, da je branje drugačna oblika poslušanja, in nas na nek način vračajo v čas, ko se je okoli bralca zbirala skupina poslušalcev, ki so z užitkom občudovali dar, ki ga sami niso imeli: zmožnost branja!

V poplavi knjig

Vsako leto je po svetu izdanih na tisoče knjig, da ne omenjamo ogromne količine znanstvene literature, ki je vedno bolj specializirana. Internet poleg tega nudi pogosto brezplačen dostop do sredstev obveščanja ter informacijskih storitev in mnenj. Spričo tolikšnih možnosti in ob očitni omejenosti posameznikovega časa je zelo aktualen ta razmislek, ki ga je retrospektivno napravil sv. Janez Pavel II.: »Vedno sem se spraševal: Kaj naj berem? Skušal sem izbrati najbolj bistveno. Založniška proizvodnja je tako obsežna! Ni vse dobro in koristno. Treba je znati izbrati in vprašati za nasvet o tem, kar bomo brali.«[4]

Branje je lahko dobro razvedrilo za čas počitka: za ta namen obstaja ogromno knjig. Nekaj drugega je seveda nekoliko bolj umirjeno in časovno razporejeno branje del, ki širijo obzorje duha. Na voljo imamo

obsežno zakladnico knjig, ki vzgajajo in so obenem v užitek, vendar se kljub tem lahko zgodi, da nekdo svoj čas za branje namenja izključno kratkočasnim knjigam. Ne gre torej zgolj za to, da »veliko beremo«, temveč da — glede na zmožnosti in okoliščine vsakega posameznika — beremo tudi dela s filozofsko, teološko, leposlovno, zgodovinsko, znanstveno ali umetniško globino, da bi obogatili svoj pogled na svet. Obstaja toliko raznovrstnih zgodb, pristopov in področij znanja, ki nam lahko pomagajo k notranji rasti, tako da lahko s kančkom potrpljenja vselej najdemo kakovostno knjigo, ki nam ustreza.

Pri izbiranju je pomembno upoštevati, da številne medijske družbe obvladujejo tudi založniške posle in pri informiranju seveda dajejo prednost publikacijam svoje skupine na škodo drugih knjig, ki so lahko kvalitetnejše, vendar jih

izdajajo manjše založbe, ki niso tako opazne v tisku, na radiju ali televiziji. Zato se velja izogibati pretiranemu vrednotenju najnovejših izdaj ali najbolj prodajanih del, kakor da bi to zagotavljalo kakovost. »Pri nekaterih knjigah so platnice in hrbet daleč najboljša stvar,«[5] je ironično zapisal Charles Dickens. Če bi hoteli biti vedno na tekočem glede zadnjih novosti, bi lahko zaradi tega zaobšli druga, bolj zabavna, inteligentna in izvirna dela, ki bi ostala pozabljena na knjižničnih ali domačih policah. Če na voljo ni veliko časa in obstaja toliko dobrih knjig, se splača skrbno izbrati to, kar bomo brali, ter se ne prepustiti preprostim oglaševalskim dražljajem.

Če si ogledamo nizkokakovosten film, lahko obžalujemo, da smo zapravili dve uri svojega življenja. Kadar pa pridemo do konca knjige, ki je morda dobra, vendar v nas nikoli ni vzbudila pravega zanimanja, lahko

ugotovimo, da smo izgubili mnogo več časa. Če neka knjiga ne zmore pritegniti našega interesa in če nimamo posebnih razlogov, da jo preberemo, je morda bolje z branjem prekiniti: čaka nas mnogo drugih knjig, ki nam lahko doprinesejo več. »Preklapljanje« med knjigami lahko v sebi skriva nepotrpežljivost ali pomanjkanje zbranosti, toda nemalokrat omogoča, da najdemo knjigo, ki vsakemu posamezniku daje užitek in rast.

Bralec, ki pokuka v knjigo, pri tem ne sklene nikakršne pogodbe z avtorjem, ki bi mu prepovedovala branje po diagonali ali ga obvezovala, da jo prebere do konca. Nekateri bralci imajo navado odpreti vsako knjigo na neki določeni strani: če jih ta stran prevzame, knjigo preberejo, drugače jo opustijo. Nedvomno je dobro dati avtorju priložnost, da si pridobi našo pozornost; istočasno pa se lahko

vprašamo: čemú posvečati čas
nekomu, s komer se ne razumemo?
Gotovo je lahko pomanjkanje
sozvočja s piscem, kar se lahko zgodi
pri vélikih klasikih, posledica
književne neizobraženosti. Morda je
prav, da kakšno delo nekaj časa
počiva na polici; lahko ga znova
vzamemo v roke čez nekaj mesecev
ali let, ali pa se lotimo druge dobre
knjige. Kakorkoli že, eno življenje ne
bi bilo dovolj, če bi hoteli prebrati
knjige, ki jih danes uvrščamo v
klasiko. Tudi med njimi, od Aristotela
do Shakespearea, od Cicerona do
Molièra, od Dostojevskega do
Chestertona, se človek nauči izbirati
tako kot med prijatelji: »Vsaka knjiga
iz dobre preje, / ki umolkne, če te
nadleguje, / je kot prijatelj, ki
svetuje / in na skrivnem te ošteje.«[6]

[1] Prim. 2 Sam 12,1-19.

[2] Sv. Jožefmarija, *Brazda*, 428.

[3] A. Zagajewski, *En la belleza ajena*, Valencia, Pre-textos 2003, 165.

[4] Sv. Janez Pavel II., *Vstanite, pojdimo!*, Salve, Ljubljana, 2011.

[5] C. Dickens, *Oliver Twist*.

[6] Lope de Vega, *La viuda valenciana*.

Luis Ramoneda — Carlos
Ayxelà

pdf | document generated
automatically from [https://opusdei.org/
sl-si/article/kaj-brati-1-nas-zemljevid-
sveta/](https://opusdei.org/sl-si/article/kaj-brati-1-nas-zemljevid-sveta/) (28. Mar. 2026)